

Aan: Internet Consultatie (<https://www.internetconsultatie.nl/nieuwestembiljetten>)
CC: Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Kiesraad

Apeldoorn, 6 augustus 2021

Betreft: Tijdelijke experimentenbesluit nieuwe stembiljetten

Beste lezer, Geachte minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Geachte Kiesraad,

Experimenteren met verkiezingen moet ten alle tijden voorzichtig gebeuren. Principieel zijn experimenten en tijdelijke wet- en regelgeving slecht voor de “vertrouwbaarheid” van verkiezingen.

Bij deze verwijst ik nogmaals naar de [reactie](#) op de internetconsultatie [Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten](#) van 1 oktober 2019. Deze bezwaren zijn onveranderd gebleven. Andere reacties op diverse internetconsultaties die het kiesrecht aangaan kunnen ook indezen relevant zijn.

Ongeacht de schaal van het experiment. De regeling bereidt voor om alle (soorten) verkiezingen te wijzigen, dus moet de schaal van de reactie ook alle verkiezingen omvatten, waardoor:

Grondwettelijk kader

Wij zien graag verkiezingen tegemoet die daadwerkelijk iedere Nederlander gelijkelijk recht geeft te kiezen en worden gekozen; en op gelijke voet te worden benoemd; dat discriminatie op politieke gezindheid niet is toegestaan; en dat deze grondwetsbepalingen (art. 4, 3, 1, 59 Gw) als voorwaarden geld van alles, wat verder het kiesrecht en de verkiezingen betreft.

Uw besluit betreft dat niet!

Politieke partijen zijn grondwettelijk geen deelnemer aan verkiezingen, maar we verkiezen in Nederland personen. Volksvertegenwoordigers. Politieke ambtsdragers. De uitgebrachte stem gaat in eerste instantie naar de kandidaat! Dit wijzigt u in uw besluit – artikel 4 lid 1 – tot 1) “model stembiljet (..) op basis waarvan een kiezer stemt door op het stembiljet eerst de lijst te kiezen”, 2) “waartoe de kandidaat van zijn keuze behoort” en 3) “vervolgens het nummer van de kandidaat van zijn keuze op die lijst te kiezen”. Hiermee beperkt u de stemkeuze tot 1) een lijst en 2) een nummer.

Op het stembiljet komt de naam van de kandidaat niet voor. U staat in principe ook toe – door artikel 6 – dat er een stem wordt uitgebracht op een spookkandidaat, of (mogelijk) ongeldig door geen nummer te kiezen. En u geeft ruimte in de beoordeling – door artikel 8 – om deze spookstem dan wel als (deels) geldig of ongeldig te laten opnemen. Enige willekeur. U staat toe dat een geldige stem alleen op een lijst is uitgebracht. U staat toe dat er stemmen niet kunnen worden meegerekend in de voorkeurstemmen die de positie van een kandidaat de volgorde van de lijst kunnen laten doorbreken.

Dit brengt ons bij art. 4 Gw: het *gelijkelijk recht om te worden verkozen* is door uw experiment afhankelijk gemaakt van de verkiesbaarheid van de lijst. (Momenteel is dat in eerste aanleg op basis van de [voorkeur]stemmen voor de kandidaat!) De zetelwinst komt de lijst toe, welke vervolgens met kandidaten als vergeven vacatures vervuld worden.

Eveneens haalt u het persoonlijke mandaat weg bij de politiek ambtsdrager, maar plaatst u deze in aanleg bij de lijst. Hiermee maakt u de gronden voor een afsplitsing – om welke reden dan ook! – minimaal. De volksvertegenwoordiger wordt schatplichtig aan haar lijst, de politieke partij, wat als

in strijd met art. 50 Gw (*vertegenwoordigen het gehele Nederlandse volk*) en art. 67 lid 3 Gw (*leden stemmen zonder last*) mag worden gezien.

Dat het lidmaatschap van een politieke partij, omwille de verschillende rechten en effecten om te worden verkozen, invloed heeft op de verkiesbaarheid van de kandidaat, daarom mag worden afgevraagd:

- of deze wijze van stemmen volksvertegenwoordigers op gelijke voet benoemd?
- of deze wijze van stemmen discriminatie op politieke gezindheid is?

Immers de grootste partijen hebben meer posities te verdelen (aan kandidaten zonder voldoende voorkeurstemmen), terwijl de lijst met maar één zetel beschikbaar die moet vergeven aan de kandidaat met voorkeurstemmen. Dat is al op basis van gehele zetels, laat staan de restzeteltoewijzing op basis van de – totaal niet onderbouwde!! – methode van grootste gemiddelden (benoemd in art. P6 t/m P10 Kieswet zonder uitwerking).

Naast de ongelijkheid van behandeling van de kandidaten (zie hierboven), moet er ook nog gekeken worden naar de ongelijkheid van lijsten. Vooral wanneer dit experiment van kracht zal zijn bij de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen en/of provinciale staten-verkiezingen. Hoe zorgt dit experiment voor die gelijke voet en verbod op discriminatie op politieke gezindheid voor lijsten die (nog) geen zetel in de Tweede Kamer der Staten-generaal hebben, en daardoor geen voordelen genieten in de media en subsidiëring middels de Wet financiering politieke partijen? De minister zou garant moeten staan dat iedere lijst een gelijke bekendheid/herkenbaarheid mag genieten.

AMvB dat de kieswet (tijdelijk) grondig wijzigt, dan wel nalaat waar nodig

De bovengenoemde zorgen dat dit experiment de grondwettelijke basis van het kiesrecht betreed, of zelfs wijzigt, is zeer vergaand voor een AMvB. Dit geeft de indruk dat **de wetgever alert moet zijn** en moet overwegen om dit per wetswijziging of zelfs als grondwetswijziging te veranderen, voordat ze over kan gaan tot dit experiment.

Deze alertheid van de wetgever zou vertaald moeten worden in een vorm van volksraadpleging. Immers de spelregels van verkiezingen worden gewijzigd. Al is het maar dat de verschillende fracties, politieke partijen en vervolgens lijsten zich uitspreken over hun stellingname, waarna ze een mandaat krijgen om deze wijziging ook door te voeren. Een referendum had gekund. Een algemene verkiezing – in de lijn van de procedure herziening van de Grondwet – zou ook elegant zijn.

In het bovenstaande worden al een paar zorgen benoemd die niet aangepakt worden: de rechtspositie van de politiek ambtsdragers, evenals de (rekenkundige effecten op) voorkeurstemmen en de restzeteltoewijzing. Zonder deze uitwerking is volledig onduidelijk wat voor gevolgen er zijn voor de verkiezingsuitslag. Het experiment ondermijnt hiermee de “vertouwbaarheid” van verkiezingen, en daarmee de democratische rechtsstaat.

Door een ander stembiljet komt er ook ander stemgedrag en een ander gedrag in de beoordeling van de geldigheid van de stem. Vooral voor de individuele kandidaten kan dit vergaande gevolgen hebben.

De te uiten bezwaren zijn niet uitgeput – verre van! –, maar voor nu afdoende om met een **zeer dringend advies** te komen: om af te zien van het experiment met dit nieuwe stembiljet.

met oprechte groet,

Sent G. Wierda
voorzitter Eerlijke Verkiezingen